

Igor L. Biriukov¹

OGÓLNA KONCEPCJA PEDAGOGICZNA „DUCHOWOŚCI SPORTU”

1. Wprowadzenie. 2. Od informacyjnego do tradycyjnego modelu edukacji. 3. Główne tezy „duchowości sportowej” w świetle systemu pedagogicznego V.V. Zenkowskiego. 4. Proces formacji duchowej. 5. Społeczność „strażników myśli”. 6. Dialog jako metoda poznania. 7. Rezultat pedagogiczny. 8. Wnioski.

Abstrakt

W niniejszym artykule autor próbuje zestawić wiedzę o filozofii sportu jako przedmiocie badań naukowych, który jest interesujący dla filozofii, historii, pedagogiki i innych nauk społecznych i humanistycznych. „Sportowa duchowość” jest sferą duchową w życiu sportowym społeczeństwa, jej rdzeniem są przejawy duchowości w sporcie. Jako rodząca się dziedzina wiedzy naukowej stanowi ona połączenie wiedzy teoretycznej (podstawowej, metodologicznej) i stosowanej (orientacja i znaczenie praktyczne) w celu formowania duchowego i edukacji członków społeczeństwa. Stwierdzono, że w przeciwieństwie do innych aspektów związanych ze sportem, „duchowość sportu” może stać się jednym integralnym obszarem wiedzy naukowej o sporcie. Jej celem jest zbadanie prawidłowości formowania i rozwoju procesów duchowych, a także form i metod funkcjonowania elementów duchowości w sporcie. Jednocześnie przedmiotem uwagi naukowej są nie tylko

¹ Biryukov Igor Leonidovich, członek komisji patriarchalnej ds. Sportu; Student studiów podyplomowych, Wydział Filozofii, Prawa i Nauk Społecznych i Humanitarnych, Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny Armawir; Master of Education, Rosja. e-mail: birukoff26@gmail.com; ORCID: 0000-0001-6458-0292.

indywidualne przejawy tego zjawiska, ale także wielowymiarowy, całościowy system rzeczywistości społecznej.

Słowa kluczowe: duchowość sportowa, aktywność sportowa, innowacje pedagogiczne, W. Zenkowski, formacja duchowa, twórcze myślenie, metoda dialogiczna, tradycja.

1. Wprowadzenie

Kompleksowe zrozumienie duchowego elementu w życiu współczesnego społeczeństwa rosyjskiego w filozoficznym i teologicznym aspekcie analizy jego roli w jego codziennej, ludzkiej, a tym bardziej w sportowej działalności, nie jest jeszcze przedmiotem szczególnej uwagi. Tymczasem, już dawno pojawiła się potrzeba postawienia tego problem. Wynika to z faktu, że panująca rzeczywistość w sferze duchowej, rozmycie jedności społeczeństwa i brak jasno określonego wektora w życiu publicznym, wyraźnie utrudniają rozwój elementów duchowych w społeczeństwie. Ta okoliczność prowadzi do wniosku o potrzebie ukierunkowanego badania obiektywnych przyczyn wpływających na tworzenie i rozwój danej sfery. Wychodząc z powyższego, autor stawia za zadanie uzasadnienie metodologicznych podstaw badania fenomenu duchowości w odniesieniu do człowieka i społeczeństwa w działalności sportowej, uzasadnienie najważniejszych zasad i podstaw ich interakcji oraz wyznaczenie wizji pojęcia „duchowości sportowej” w ich kontekście.

Na czym opieram koncepcję „duchowości sportowej”? Większość terminów odnoszących się do sfery aktywności fizycznej można zastosować również do duchowego komponentu jednostki. Pojęcie duchowości obejmuje pewną naturalną właściwość, swoisty stan przejawiający się w świadomości osoby, polegający na przyciąganiu i dążeniu do jedności człowieka z Bogiem, z „meta-świadomością, przejawiający się w Boskiej Miłości i duchowej etyce”². Aktywność sportowa jest zatem uznawana za specjalną praktykę społeczno-kulturową, ale jednocześnie „jest źródłem wartości egzystencjalnych,

² I. L. Biryukov, *Duchowość sportowa: aspekt filozoficzny i teologiczny* — Armawir: RIO ASPU, 2019. — S. 11-12.

moralnych, estetycznych, pedagogicznych, rekreacyjnych i zdrowotnych”³. Wszystkie te elementy są zawarte w koncepcji duchowości sportowej.

W ogólnym rozumieniu duchowość sportu, to przede wszystkim „skierowanie człowieka ku wiecznym wartościom; jest to sposób ludzkiej egzystencji, którego funkcja systemotwórcza odgrywa decydującą rolę w całościowej strukturze psychofizjologicznego i społeczno–kulturowego życia jednostki. Jest to podstawa ciągłości pokoleń, podtrzymania ludzkiego sposobu życia jako pewnego aksjologicznego podejścia, podstawa szczególnej roli kodów psychologicznych i społeczno–kulturowych, pewnego odniesienia układu współrzędnych w rzeczywistości sportowej, który można nazwać osobistym światopoglądem”⁴.

Oczywiście w ramach tego artykułu nie będziemy w stanie w pełni ujawnić i przedyskutować tak złożonego i obszernego tematu, jak relacje i wzajemne powiązanie religii i filozofii sportu, dlatego skupimy się w tym artykule tylko na jednym czynniku: głównych zasadach i roli strategicznego potencjału duchowości sportowej we współczesnej Rosji. Pojęcie duchowości sportowej wywodzi się z filozofii i można w niej wyróżnić pięć obszarów związanych z innymi naukami — z filozofią, teologią, historią, ogólną teorią i metodologią sportu, a także z psychologią.

Postaramy się zwrócić szczególną uwagę na zrozumienie praktycznego aspektu duchowości sportu jako procesu formowania osobowości, ponieważ korelacja różnych pierwiastków duchowych w sporcie jest niemożliwa bez moralnego postępowania. Chrześcijański sportowiec wznosi się do wysokiej duchowości, kierując się przykazaniami Chrystusa, dzięki eucharystycznemu zjednoczeniu z Bogiem⁵. Niezbędnym warunkiem duchowości sportowej jest również mądre postępowanie i duchowa trzeźwość, które prowadzą do cnotliwego życia, stanowiąc w ten sposób rdzeń pozycji światopoglądowej i wolności wyboru na drodze do uzyskania łaski.

³ Z. Krawczyk, *Axiological Aspects of Sport — Practical Dimensions*, red. J. Kosiewicz, K. Obodyński, Rzeszów 2004, s. 175.

⁴ I. L. Biryukov, *Duchowość sportowa*, dz. cyt., s. 11–12.

⁵ Yu. P. Czernomorec, *Teologia jako nauka: o metodologii współczesnych teologów prawosławnych*, w: <http://www.russ.ru/layout/set/print/Mirovaya-povestka/Teologiya-kak-nauka-2> [stan z dn. 10.01.2020].

Nasze refleksje na temat duchowego i moralnego elementu pracy z młodzieżą mają charakter filozoficzno–teologiczny. Tematy zaproponowane do dyskusji zostały ukazane tak, aby skupić się na istocie duchowego i moralnego wychowania młodych ludzi oraz rozpatrzyć różne cele i zadania w procesie wychowania fizycznego. Odzwierciedlają one aksjologiczne dominanty światopoglądu i ich funkcjonowanie, w rezultacie przyjęcia różnych fundamentalnych podstaw, które znajdują odzwierciedlenie w filozoficznych, teologicznych i kulturowych podstawach młodych ludzi w nowoczesnej przestrzeni edukacyjnej.

2. Od informacyjnego do tradycyjnego modelu edukacji

Od lat 90. w Rosji rozpoczęła się dyskusja o kryzysie w edukacji, pozbawionej ideologicznej platformy jako wspólnej i łączącej koncepcji, oraz o potrzebie wypełnienia jej elementami duchowości. Stopniowe wchodzenie do społeczeństwa informacyjnego pogłębiło zjawiska kryzysowe, rozrywając przestrzeń edukacyjną (celem stało się przyswojenie jak największej wiedzy, z dalszym systemem sprawdzianów testowych) pomiędzy specyfiką kulturową i narodową a potrzebą całościowej wizji świata, biorąc pod uwagę współczesny rozwój technologiczny świata. Można powiedzieć, że idea „tradycyjnie refleksyjnej edukacji” jako metody asymilacji elementów duchowych w dziedzinie pracy z dziećmi jest przeciwna staremu modelowi informacyjnemu, ponieważ główny nacisk w przyswajaniu wiedzy będzie położony na uwolnienie twórczego potencjału myślenia.

Główną przeciwwagę w wypełnianiu znaczeń i odróżnieniu od modelu szkoły poradzieckiej, opartej na zasadach przynależności klasowej i partyjnej, nadaje się priorytetom wartości prawosławia dla edukacji, kultury, wolności jednostki w oparciu o tradycje szkoły przedrewolucyjnej. Naszym zdaniem należy budować podejścia do problemów pedagogiki w oparciu o specyfikę rosyjskiej świadomości religijnej, bazując na nierozdzielności prawosławia od rosyjskiej kultury i etyki narodowej, której wybitnym przedstawicielem, był profesor arcybiskup Wasilij Zenkowski.

Dla nas najciekawsze w jego pracach jest pytanie o cel wychowania, który to cel, dla pedagogiki jako sztuki jest oczywiście czymś najważniejszym.

W.W. Zenkowski uważa, że „nie można kształcić bez świadomości celu edukacji”. Według naukowca „nasza interwencja w życie dziecka ma sens tylko po to, aby pomóc ujawnić obraz Boga w dziecku i wyeliminować wszystko, co spowalnia to ujawnienie obrazu Boga i formację wewnętrznego człowieka”⁶.

W.W. Zenkowski w swojej książce „Problemy wychowania w świetle antropologii chrześcijańskiej” podjął próbę określenia celów wychowania w oparciu o zasady antropologii chrześcijańskiej. W różnych wersjach filozof powtórzy je wielokrotnie. Tak więc „celem wychowania w świetle prawosławia jest pomoc dzieciom w uwolnieniu się od władzy grzechu poprzez obdarowanie łaską, jaką znajdujemy w Kościele, pomoc w odkryciu obrazu Boga, odkryciu ścieżki życia wiecznego”⁷.

W procesie wychowawczym, według W.W. Zenkowskiego, istnieją dwa główne kierunki: pierwszy to „przygotować dziecko do życia wiecznego, do życia w wieczności w Bogu i z Bogiem, aby dni ziemskie nie zostały zmarnowane, a śmierć nie była katastrofą duchową”. Jest to jeden z obszarów wychowania, oparty na trosce o duchowy rozwój dziecka.

Nie mniej ważny jest drugi kierunek — „przygotowanie do obecnego życia, ponieważ życie to daje nie tylko możliwość zdobycia życia wiecznego, ale także daje możliwość jego utracenia. Jak to życie minie — tak i odbije się na życiu wiecznym. Żyjemy tak, że to życie jest krokiem do wieczności”⁸. Hipnoza ziemskiego życia jest tak silna, że często chwilowe cele i zadania stawiamy na pierwszym planie, całkowicie zapominając o wieczności. Zadanie wychowania powinno być określone tak, aby priorytetem było dążenie do nieba i wieczności, a nie do ziemi i rozpadu. Ale pytanie, gdzie spieszyć, ku ziemi czy do nieba, zależy tylko od nas — ludzi, którym Chrystus dał wolność wyboru. Tak więc, rozpatrując cele wychowania, W.W. Zenkowski uzupełnia słowami „że droga edukacji to droga przygotowania do wolności w Chrystusie. Wolność jest darem Chrystusa. Jednak osiąść ten dar wolności chrześcijańskiej jest bardzo trudno, ponieważ wolność jest w nas najcenniejszą i najbardziej podstawową rzeczą”⁹.

⁶ V.V. Zenkovsky, *Pedagogy*, Klin 2002, s. 50–51.

⁷ V. V. Zenkovsky, *Problemy wychowania w świetle antropologii chrześcijańskiej*, Klin 2002, s. 152.

⁸ V.V. Zenkovsky, *Pedagogy*, dz. cyt., s. 51.

⁹ Tamże.

Zenkowski przekonuje nas, że potrzeba „wychowania dziecka do wolności” jest bardzo ważna. System wychowania do wolności to system przygnięcia do prawdy — „znajdujemy ją w Kościele, a zatem poznanie prawdy polega na komunii z Kościołem”¹⁰. Nie można sobie wyobrazić wychowania bez wolności, i ona, według W.W. Zenkowskiego, jaśniej duszy ludzkiej nie jako rzeczywistość, nie jako dana siła, ale jako szansa, jako zadanie. Wolność nie jest dana, ale zadana. W wychowaniu stajemy przed problemem wyzwolenia, czyli wzrastania ku wolności.

Wychowanie powinno zatem być osobowo ukierunkowane na pedagogiczne „odkrycie” krzyża i jego wdrożenie w życie. Wychowanie dziecka oznacza ujawnienie jego osobowości, „ale nie w ramach tak zwanego „harmonijnego” rozwoju jego natury, ale w ramach wewnętrznej hierarchii wartości w człowieku”¹¹. To znaczy, wychowanie jest rozwinięciem podstawowego centrum osoby — życia duchowego, a wychowanie fizyczne, moralne, społeczne, religijne i estetyczne posiada w tym procesie znaczenie instrumentalne.

3. Główne postanowienia „duchowości sportowej” w świetle systemu pedagogicznego W.W. Zenkowskiego

U podstaw omawianego problemu leży zrozumienie Wasilija Zenkowskiego, że jeśli zwróci się uwagę tylko na przygotowanie do życia wiecznego, być może wiele indywidualnych „talentów” pozostanie w dziecku nieotwartych, ponieważ cała uwaga będzie skierowana w jedną stronę. Tak więc oba zadania (edukacja ku życiu wiecznemu i ziemskiemu) muszą być poprawnie połączone i muszą stanowić jedno integralne zadanie. Jeśli jest to, z czym możesz przejść od tego życia do wiecznego, wtedy oczywiście najważniejsze zostało zrobione; nie można jednak przejść przez to życie bez powiązania go z wiecznością.

Dlatego Ojciec Wasilij sformułował główną ideę pedagogiki w następujący sposób: konieczne jest pomóc dziecku, aby obraz Boga tkwiący w jego naturze w pełni się przejawiał. W naturze istnieje grzech pierworodny lub, jak powiedział Kant, „radykałne zło”, a zatem proste podążanie za naturą dziecka, wy-

¹⁰ George (Shestun), *Orthodox School*, 2004, s. 377.

¹¹ V. V. Zenkovsky, *Problemy wychowania w świetle antropologii chrześcijańskiej*, dz. cyt., s. 153.

znawanie pedagogicznego naturalizmu, jest lekkomyślnością. Pierwszym zadaniem wychowania chrześcijańskiego, równoległym do pedagogicznego naturalizmu, nie jest ujawnianie natury w jej obecnym kształcie, ale ujawnianie tych darów Boga, które mogą pomóc w objawieniu obrazu Boga w człowieku.

Proces pedagogiczny nie może być rozumiany jedynie jako nauczanie. Herbart mówił o „edukacji wychowawczej”, która jest bardzo ściśle związana ze współczesnym rozpowszechnieniem intelektualizmu. Herbart uważał, że poprzez nauczanie wchodzimy w głębię duszy. To oznacza, że jedynym prawdziwym sposobem wpływania na duszę dziecka i komunikowania się z nią jest obszar intelektu (wyjaśnienia, rozmowy). Poprzez prawidłowe nauczanie intelektu, również i dusza, według Herbart, staje się bardziej poprawną, lepiej zorganizowaną, ponieważ w duszy dominuje obszar intelektualny¹². W ten sposób organizując życie umysłowe dziecka, tworząc w nim porządek i sens, my tym samym, według Herbart, kształtujemy jego duszę.

Nietrudno jest się przekonać, że jest to fałszywe i jednostronne spojrzenie.

Zenkowski uważał, że bardzo ważne jest, aby dziecko było w stanie różnicować formy ekspresji, ponieważ monotonia męczy i zniechęca do korzystania z tych samych środków, na przykład w dziedzinie rysunku lub muzyki. Jeśli w trudnych momentach chcemy wyrazić swoje przeżycia, nastrój, zwyczajne formy nie wystarczają, i pojawiającą się energię można z powodzeniem wyrazić przez coś innego. Jest bardzo ważne, aby mieć duży wybór narzędzi do wyrażania swej duszy. Każdy z nas, przeżywając trudności duchowe, napotyka ma jakiś trudny punkt i całe zadanie polega na tym, aby go przekroczyć. Tutaj mnogość środków wyrazu bardzo pomaga, zwłaszcza w trudnej pracy wewnętrznej u nastolatków. Swoboda ekspresji cielesnej, na przykład sport, jest bardzo cenna, ale nie w sensie rywalizacji, ale w sensie ćwiczeń fizycznych. „Poskrwiam w sobie starego człowieka” — mówi św. Serafin o pracy fizycznej. Skautyzm, różnorodna i jednocześnie interesująca praca fizyczna, tańce mogą być wykorzystane do odciążenia uwagi od psychologicznej nudy i ospałości w młodym wieku.

A harmonizacja duchowości i cielesności, według wielkiego pedagoga, może być zbudowana i osiągnięta tylko od wewnątrz — wyłącznie na religijnych podstawach. Harmonizacja zakłada obecność siły koncentrującej,

¹² V.V. Zenkovsky, *Pedagogy*, dz. cyt., s. 51.

ale harmonizacja intelektualna nie jest dla wszystkich. Jedynie na gruncie życia religijnego powstaje prawdziwa podstawa dla takiej formacji duszy, w której osiągamy jej prawdziwą równowagę i zdrowie¹³.

Dzieci muszą opanować wszystko, co może się przydać w trudnym okresie ich rozwoju. Dlatego od wychowującego nauczania Herbart należy przejść do wychowania kształcącego, które daje przestrzeń dla wszystkich sił, które są trzonem ducha w życiu nastolatka. Edukacja pozaszkolna powinna proponować szereg kół zainteresowań, ponieważ zwykły rodzaj zajęć obecnej szkoły średniej niesie za sobą trudności i nudę. Czy będzie to rezygnacja z nauczania według programu? Nie, to tylko zmiana metody szkolenia i wychowania wewnątrz różnych metod pozwalających zachować stopniowość i konsekwencję w osiągnięciu zadań wyznaczonych przez pedagoga.

4. Proces formacji duchowej

Aby wzbudzić zainteresowanie procesem formacji, musimy zwrócić się do najstarszej, podstawowej i wiodącej motywacji osoby, a mianowicie do aktywności w grze. To jednak nie wystarczy. Potrzebne jest odpowiednie, społecznie sprzyjające środowisko dla pełnowartościowego gromadzenia i przyswajania zdobywanego doświadczenia. Przyznać, że wiedza duchowa idzie w parze z cnotą, to jedno, ale wzbudzić zainteresowanie do samodzielnego duchowego wysiłku, to zupełnie co innego. Obecnie, w różnych dziedzinach nauki jest coraz wyraźniej zaznaczone znaczenie doświadczenia społecznego dla procesu edukacyjnego: komunikacja między ludźmi jest podstawą dla rozwoju umysłowego i poznawczego, nie tylko rozwoju inteligencji, ale także dla połączenia zdolności wyobraźni, pamięci i rozwiązywania różnych problemów¹⁴.

Powszechnie znany jest fakt, że w szczególności dzieci lepiej i chętniej angażują się w rozmowę i dyskusję o tym, co jest im bliskie, zrozumiałe i in-

¹³ Tamże.

¹⁴ S.V. Abakumova, M.A. Strokova, T.A. Borovskikh, *Praca pozaszkolna jako czynnik zwiększający motywację w edukacji przyrodniczej uczniów*, w: *Innowacyjne procesy w edukacji chemicznej w kontekście nowoczesnej polityki edukacyjnej. Materiały V ogólnorosyjskiej konferencji naukowo-praktycznej z udziałem międzynarodowym*, red. G.V. Lisichkina, Czelabińsk 2017, s. 3–5.

teresujące, co konkretnie dotyczy ich osoby i wyrażone jest w zrozumiałym dla nich języku. Dlatego metoda problemowego, dialogowego szkolenia najlepiej sprawdza się w rozwiązywaniu tego zadania¹⁵. Proponowany materiał powinien rodzić pytania, budzić ciekawość, podsycać wyobraźnię.

Jak wspomniano wcześniej, użycie przypowieści z wątkami filozoficznymi i z następującą po niej rozmową, odgrywa tu kluczową rolę, ponieważ technika ta jest bardzo skuteczna w spotkaniach ze studentami, a w pracy z uczniami po prostu niezastąpiona. Teksty wypełnione specjalną treścią intelektualną, trzymające w napięciu i nasycone emocjami, tworzą podobny stan wśród czytelników. Ponieważ pytania są zaszyfrowane w pewnych artystycznych obrazach, uczniowie razem z nauczycielem muszą podążać określoną ścieżką dialogową w celu prawidłowego rozpoznania treści, sformułowania odpowiednich pytań i znalezienia osobistych odpowiedzi. Tekst służy tu jedynie jako przyczynek¹⁶.

Tak więc, wykorzystując refleksyjne działania badawcze wyimaginowanych postaci tekstów, prowadzimy dzieci do samodzielnego przemyślenia sytuacji, co stanowi dalszą wskazówkę do kontynuowania dialogu i ukazania wzoru do naśladowania. Ale ta technika jest skuteczna, gdy fabuła jest realistyczna i odbywa się w scenerii codziennego życia¹⁷. Nie zaprzeczamy edukacyjnemu znaczeniu baśniowych alegorii, ale uważamy, że ich ciągłe stosowanie nie jest do końca słuszne, ponieważ dzieci nie zawsze osobiście identyfikują się z fantastycznymi bohaterami i wątkami i najprawdopodobniej nie będą poważnie się odnosić do modelowania swoich rozmów. Będą „grać” bohaterów bajki, ale nie będą ich naśladować w rzeczywistości.

Zatem metoda problemowego, opartego na dialogu nauczania może stać się podstawą w procesie duchowej formacji osobowości. Trudność jej realizacji polega na tym, że wymaga ona specyficznej pedagogicznej techniki, specjalnych

¹⁵ E.B. Ermolaeva, *Główne cechy interakcji dialogowej (w celu określenia pilnych zadań pedagogiki dialogu)*, w: *Edukacja i nauka*, Jekaterynburg 2012, s. 18–34.

¹⁶ E.V. Bayanova, T.M. Kolesnikova, *Możliwości osiągnięcia wyników meta–przedmiotowych edukacji przez młodszych uczniów podczas pracy z tekstami*, w: *Pedagogika. Problemy teorii i praktyki*, Tambow 2017, s. 8–11.

¹⁷ G.R. Shpitalevskaya, *Warunki pedagogiczne wykorzystania opowieści ludowych jako środka wychowania moralnych i estetycznych uczuć młodszych uczniów*, w: *Wdrożenie kompetentnego podejścia w systemie kształcenia zawodowego nauczyciela (Zbiór materiałów IV Ogólnorosyjskiej Konferencji Naukowo–Praktycznej)*, Semfiropol 2017, s. 119–125.

tekstów, specjalnego zrozumienia i zastosowania w praktyce. Spójna i wzajemnie powiązana forma prezentacji, a co najważniejsze, umiejętność prawidłowego formułowania pytań i znajdowania na nie odpowiedzi, jest odpowiednia nie tylko dla małych dzieci, ale ma również zastosowanie do starszych dzieci, studentów i wszystkich, którzy chcą poszerzyć swoje zdolności umysłowe.

5. Społeczność „strażników myśli”

Jedną z kluczowych zasad naszego programu „Duchowość sportowa” jest to, że specjalnie stworzonym sprzyjającym środowiskiem dla rozwoju rozsądnych umiejętności będzie zwykła grupa sportowa lub klasa szkolna, która stanie się wspólnotą myślicieli. W pewnym sensie wracamy do spuścizny starożytnej greckiej *paidei*¹⁸, której jedną z podstaw jest zrozumienie platońskich strażników jako pewnych „sportowców — myślicieli”.

Przechodząc do przedstawienia działalności sportowej, konieczne jest przedstawienie roli, jaką w niej odgrywają tradycyjne składowe. Z kursu etnopsychologii wiemy, że nawyki motoryczne przyczyniają się do kształtowania mentalności jednostki, a ta z kolei stanowi podstawę elementów duchowych w kształtowaniu osobowości. Badania teoretyczne i etnopedagogiczne pozwalają zbudować model tworzenia i formowania różnych systemów tradycyjnych gier i zawodów. W trakcie rozwoju historycznego ostatecznym celem narodów jest stworzenie modelu człowieka doskonałego¹⁹. Dlatego wybraliśmy formę tradycyjnej aktywności jako podstawowy warunek w pracy z grupą.

Przechodząc do profilu myślenia w działalności sportowej, warto powiedzieć, że jest to ważna osobista cecha każdej osoby, która determinuje zainteresowania, przyczynia się do koncentracji i wydajności w różnych działaniach. Myślenie sportowe ma swoją specyfikę, w której można wyróżnić następujące cechy: samodzielność, głębię, szerokość, elastyczność, krytyczność i szybkość. Otoczka gry łagodzi stres, pomaga poprawić nastrój,

¹⁸ M. Krasnodębski, *Człowiek i paideia. Realistyczne podstawy filozofii wychowania*, Warszawa 2009.

¹⁹ V.P. Krasilnikov, *Rodzima edukacja syberyjska poprzez system tradycyjnych gier i zawodów. Notatki naukowe uniwersytetu*. P.F. Lesgaft. // Federalna państwowa budżetowa instytucja edukacyjna wyższego kształcenia zawodowego „Państwowy Państwowy Uniwersytet Kultury Fizycznej, Sportu i Zdrowia nazwany na cześć P.F. Lesgaft, St. Petersburg 2007, s. 31–35.

daje uczniowi możliwość manifestacji i realizacji działań twórczych, co jest bardzo potrzebne we współczesnym życiu²⁰. Różne kombinacje tych cech, ich stała manifestacja w różnych sytuacjach i warunkach, charakteryzują styl aktywności umysłowej jednostki.

Ponadto, poprzez udział w grach, przyczyniamy się do rozwoju tak zwanego myślenia taktycznego, w którym wybór odpowiedniej opcji następuje w czasie różnych sytuacji na boisku, co przyczynia się do tworzenia i formowania u dzieci obrazów rozwiązań problemów proponowanych w grze²¹. W tym przypadku myślenie opiera się na „widzeniu od razu” całego rozwiązania od początku do końca.

Można wyróżnić trzy elementy myślenia taktycznego:

- 1) strukturyzacja — tworzenie większych jednostek działania w oparciu o połączenie elementów sytuacji w strukturalną całość;
- 2) rozpoznawanie dynamiczne — wykrywanie części sytuacji końcowej w sytuacji początkowej, problemowej; proces ten przebiega dynamicznie — od rozpoznania podzadań do poznania ostatecznego wzorca;
- 3) tworzenie algorytmu decyzyjnego — wypracowanie zasad rozwiązywania problemu, określanie sekwencji działań²².

Zatem aktywność sportowa nie tylko sprzyja utrzymaniu zdrowia i doskonaleniu ciała. To także aktywność umysłowa, która kształtuje i rozwija różnorodne umiejętności intelektualne i nawyki myślowe, co jest ściśle związane ze społecznymi modelami sytuacji życiowych i ze znalezieniem swojego miejsca w społeczeństwie.

Historyk nauki T. Kuhn zauważa, że osoba będąc częścią określonej grupy, która podziela podobne cele, metodologię i podstawowe wartości, będzie działać znacznie skuteczniej niż gdyby pracowała sama. Idee zrodzone w umysłach jednostek w trakcie dyskusji, pod wpływem krytyki lub podwa-

²⁰ N.V. Prokofieva, *Wdrożenie technologii rehabilitacji społeczno-kulturowej opartej na tradycyjnej grze*, „Biuletyn Uniwersytetu Tambowa”, Seria: humanistyczne, 2008, s. 104–109.

²¹ A.V. Kuzmin, *Sport gry i ich rola w kształtowaniu myślenia taktycznego. / Rzeczywiste problemy i perspektywy rozwoju kultury fizycznej i sportu w szkołach wyższych Ministerstwa Rolnictwa Rosji (Zbiór artykułów na temat materiałów IV konferencji międzynarodowej, międzyuczelnianej, edukacyjno-metodycznej i naukowo-praktycznej)*, red. A.V. Milekhin, D.V. Nikolaev, S.G. Kalmykov, M.V. Beglov, 2016, s. 76–78.

²² V. N. Puszkina, *Myślenie operacyjne w dużych systemach*, „Energy”, 1965.

żenia danej opinii są znacznie lepiej formowane i pojmowane. Tutaj nie pretendujemy do rozwiązywania takich czy innych problemów, a tym bardziej do tworzenia teoretycznych innowacji. Zadaniem jest stymulowanie poszukiwań oraz radzenie sobie z pojawiającymi się problemami i wyzwaniem²³.

Filozofowanie z dziećmi, rozmawianie z nimi o Bogu i świecie to bardzo produktywna metoda wspierania dzieci w procesie ich wszechstronnego rozwoju, a dla dorosłych sposób przemyślenia na nowo swoich przekonań. Dobrym mentorem nie jest ten, kto po prostu przekazuje to, co wie, ale ten, kto opierając się na podstawowych ideach i poglądach, omawia je i rozwija.

Tutaj doszliśmy do pewnej sprzeczności: jak jest możliwe rozmyślanie o Bogu, jeśli kursy *Podstaw Kultury Prawosławnej* i zajęcia w ramach szkół niedzielnych kładą wyraźny nacisk bardzo wyraźne zdobycie i utrwalenie wiedzy? Gdzie leży główna przyczyna i na czym polega paradoks? Moim zdaniem ta właśnie cecha jest główną przyczyną dalszego odpływu dzieci z kościołów po osiągnięciu przez nie pewnego wieku.

Musimy mieć świadomość, że czasy się zmieniają, a wraz z nimi musi zmieniać się podejście i sposób prezentacji materiału. Znajdując się w rozwiniętym społeczeństwie informacyjnym, dziecko otrzymuje wiele różnych materiałów. Nie będąc w stanie skorelować i zastosować kategorii teologicznych we współczesnej rzeczywistości, zdobyta wiedza może okazać się martwą, a tym bardziej podawana w trybie autorytarnym, w przyszłości może naruszać już i tak subtelny duchowy świat dziecka²⁴.

Innymi słowy, nie powinniśmy pohamowywać, ale raczej pozwolić na swobodny tok myśli, ale z przejrzystym systemem nawigacji (mówię tutaj o roli moderatora i o atmosferze samej społeczności)! Im bardziej staramy się zagnać współczesne dziecko do konkretnej kategorii wiedzy, nie dając alternatywy poznania, tym większy napotkamy opór z jego strony, nawet jeśli nie zawsze jest otwarty i zauważalny. Gdzie „jest siedem niań, dziecko bez oka”. Rzeczywiście, w naszej pracy musimy przede wszystkim pomóc dziecku, aby samo znalazło Boga, a także sens i odpowiedzi na powstające

²³ L.V. Balakireva, *Rola dyskusji w kształtowaniu umiejętności komunikacyjnych w procesie uczenia się RCT. / Trendy w rozwoju edukacji: nauczyciel, organizacja edukacyjna, społeczeństwo (Materiały Wszechrosyjskiej Konferencji Naukowo-Praktycznej)*, red. J.V. Murzina, Czeboksary 2018, s. 21–23.

²⁴ V.P. Bogdanova, *W kwestii trendów w treści edukacji szkolnej*, w: *Współczesne problemy nauki i edukacji*, Academy of Natural Sciences (Penza) 2016, s. 204–212.

pytania i wyzwania. Rezultatem będzie wyjaśnienie pojęć, poszerzenie wiedzy, zrozumienie rzeczy w różnych kontekstach, rozplątanie gmatwaniny, co samo w sobie stanie się poszukiwaniem prawdy za pomocą chrześcijańskiej pedagogiki i w rezultacie poszukiwaniem Boga.

6. Dialog jako metoda poznania

Główną formą pracy, jak wskazano wcześniej, będzie dialog. Spróbujemy przyjrzeć się mu bliżej. Dialog stanowi doskonałe narzędzie do znajdowania znaczeń, ponieważ nie można ich po prostu rozdzielić między uczestników ani rozdać gotowych, są one pojmowane i zdobywane. Przypomina to sportowe opanowanie przedmiotu, a nie bierne przyjmowanie daru.

Jedną z pierwszych umiejętności w tym procesie, którą musimy opanować, jest umiejętność słuchania, wsłuchiwania się w tok konwersacji, łowienia wątku rozumowania, rozpoznawania logicznych błędów, zamiast ciągłego mówienia o rzeczach, które nas dotyczą lub wydają się być bardzo interesujące. I oczywiście umiejętność odpowiedniego reagowania na treść wypowiedzi, a nie na osobowość uczestników dialogu.

Drugą umiejętnością będzie umiejętność jasnego i kompetentnego wyrażania swoich myśli, uzasadniania ich, obrony za pomocą argumentów, a nie emocjami, przewycięzania w sobie reakcji na omawianie swoich idei przez innych, mówienia o istocie rzeczy.

Trzecią umiejętnością będzie umiejętność łączenia tego, co jednostkowe i kolektywne, gdzie wysiłek mentalny i spór z równymi sobie będą najlepszym sposobem obiektywnej oceny własnych pomysłów oraz zapożyczonych od innych, kiedy wnosząc swoje poprawki do dyskusji, przejawia się indywidualność i tym samym nabywa się własny styl myślenia i rozumowania.

Umiejętności te, w miarę ich opanowania, będą podstawą do prowadzenia pełnoprawnego dialogu i aktywacji twórczej i krytycznej bazy²⁵. Dzieje się tak dlatego, że owocność rozmowy polega nie tylko na wymianie poglądów, ale także na wzajemnej korekcie i ubogaceniu, gdzie siłą napędową będzie platforma

²⁵ T.V. Belousova, *Dialog jako metoda poznania. Notatki naukowe. Elektroniczne czasopismo naukowe KSU, Kursk 2008*, s. 35–41.

współzawodnictwa. Wskaźnikiem skuteczności będzie tutaj wyraźniejsze rozumienie sytuacji problemowych, które na początku rozmowy były postrzegane jako bardzo niejasne i niepewne. Również poziom rozumienia będzie trwalszy niż ten, który uzyskamy w toku wykładu lub po przeczytaniu książki²⁶.

Rola pedagoga w dialogu to przede wszystkim bycie jednym z uczestników w procesie poszukiwania prawdy. Niewątpliwie wie on więcej niż jego podopieczni, ale jego głównym zadaniem będzie wciągnięcie do rozmowy wszystkich uczestników, niedopuszczenie do tego, aby cały proces przerodził się w monologi „wybranych”, w razie potrzeby skierowanie na właściwy nurt, poprzez udzielanie odpowiednich pytań, przestrzeganie zasad etyki i standardów prowadzenia rozmowy. Innymi słowy, jest to sztuka organizowania, budowania i podtrzymywania dialogu, a to jest o wiele ciekawsze i bardziej skomplikowane.

7. Rezultat pedagogiczny

W ten sposób otrzymujemy innowacyjny model edukacji oparty na pedagogice chrześcijańskiej, kulturze dialogu i aktywności sportowej. Warto zauważyć, że chcemy zbudować uniwersalny model we współczesnej pedagogice, w którym możliwa jest kombinacja różnych modułów. W zajęciach pozalekcyjnych łączymy część teoretyczną i praktyczną, w formie dialogu i tradycyjnej aktywności fizycznej, a w klubach i organizacjach sportowych można korzystać tylko z części teoretycznej i dialogowej, uzupełniając praktykę o sport specjalistyczny.

Teraz dochodzimy do głównego praktycznego pytania — jaki uzyskujemy rezultat? Odpowiedzią na to pytanie będzie, jak już wspomniano, nabycie umiejętności racjonalnego, moralnego myślenia i zachowania. Oparte one będą na zdrowym stylu życia. Umownie umiejętności te można podzielić na trzy grupy:

- 1) badawczo–poznawcze — umiejętność rozpoznawania sytuacji problemowej; dokładnego formułowania pytania; władania różnymi narzędziami przy objaśnianiu; unikania uogólnień opartych na jed-

²⁶ E.V. Bondareva, *Metoda Sokratesa jako innowacyjne podejście w edukacji*, w: *Kompetencja społeczna*, Irluck 2018, s. 31–35.

nostkowych faktach; umiejętność porównywania i analizy różnych kategorii wartości; przedstawiania uzasadnionych hipotez; porównywania kontekstów i ich analizy; umiejętność pracy z koncepcjami; dostrzeganie znaczenia i granic pojęć; posługiwanie się logicznymi formułami i metaforami itp.

- 2) towarzyskie — umiejętność pracy w zespole i słuchania drugiego; obrona swoich opinii i szanowanie opinie innych; umiejętność krytykowania i słuchania krytyki; przyznanie się do błędów i poprawianie ich; przyczynianie się do wspólnych działań itp.
- 3) pro-zdrowotne — umiejętności prowadzenia zdrowego stylu życia; rozwój myślenia operacyjnego i taktycznego; przyswojenie tradycjonalizmu przez udział w grach itp.

Oczywiste jest, że takich umiejętności nie można nabyć podczas zajęć wykładowych. Rozwijają się one przez systematyczną i odpowiednio ukierunkowaną pracę, przez wysiłki opracowane koncepcyjnie i metodologicznie, a następnie eksperymentalnie przetestowane. Zadanie te w pełni może spełnić „duchowość sportowa dla dzieci”.

8. Wnioski

Podsumowując, mogę powiedzieć, że wszechstronne filozoficzne studium sportu wraz z dalszym praktycznym zastosowaniem jego wyników pomoże dowiedzieć się, w jakich warunkach można napełnić sport duchowymi ideałami i wartościami kulturowymi. Część praktyczna to pewien horyzont i rodzaj zaproszenia do dalszej podróży w tym kierunku oraz testowania uzyskanego doświadczenia dla dalszych owocnych działań.

Konieczne jest określenie perspektyw dalszego rozwoju kultury fizycznej we współpracy ze sportem amatorskim, który dziś demonstruje swoje ukierunkowanie na poszukiwanie nowego sensu i sakralności, który może działać jako mechanizm fizycznego i duchowego uzdrowienia ludności, samorealizacji i rozwoju osobistego, działając jako środek walki ze zjawiskami społecznymi i zachowaniami dewiacyjnymi. Zaprowadzając harmonię duszy z osobistym światem wewnętrznym, realizujemy zasady duchowości w sporcie i aktywności fizycznej.

Bibliografia

- Abakumova S.V., Strokova M.A., Borovskikh T.A. *Praca pozaszkolna jako czynnik zwiększający motywację w edukacji przyrodniczej uczniów.* / Innowacyjne procesy w edukacji chemicznej w kontekście nowoczesnej polityki edukacyjnej. Materiały V ogólnorosyjskiej konferencji naukowo–praktycznej z udziałem międzynarodowym. Ed. G.V. Lisichkina. // Czelabińsk — 2017.
- Balakireva L.V. *Rola dyskusji w kształtowaniu umiejętności komunikacyjnych w procesie uczenia się RCT.* / Trendy w rozwoju edukacji: nauczyciel, organizacja edukacyjna, społeczeństwo — 2018. // Materiały Wszechrosyjskiej Konferencji Naukowo–Praktycznej. Pod redakcją J.V. Murzina (Czeboksary). — 2018.
- Bayanova E.V., Kolesnikova T.M. *Możliwości osiągnięcia wyników meta–przedmiotowych edukacji przez młodszych uczniów podczas pracy z tekstami.* / Pedagogika. Pytania teorii i praktyki. // Ed. „Dyplom” (Tambow). — 2017.
- Belousova T.V. *Dialog jako metoda poznania.* Notatki naukowe. Elektroniczna czasopismo naukowe KSU (Kursk). — 2008.
- Biryukov I. L. *Duchowość sportowa: aspekt filozoficzny i teologiczny.* monografia / książka Igor Biryukov; naukowy wyd. A. D. Pohilko. — Armavir: RIO ASPU, 2019. — S. 136.
- Bogdanova V.P. *W kwestii trendów w treści edukacji szkolnej.* / Współczesne problemy nauki i edukacji. // Academy of Natural Sciences (Penza). — 2016 r.
- Bondareva E.V. *Metoda Sokratesa jako innowacyjne podejście w edukacji.* / Kompetencje społeczne. // INITU (Irkuck). — 2018 r.
- Czernomorec Yu. P. *Teologia jako nauka: o metodologii współczesnych teologów prawosławnych* [zasoby elektroniczne]. URL: <http://www.russ.ru/layout/set/print/Mirovaya-povestka/Teologiya-kak-nauka-2>.
- Ermolaeva E.B. *Główne cechy interakcji dialogowej (w celu określenia pilnych zadań pedagogiki dialogu)* / Edukacja i nauka. // RSPU (Jekaterynburg). — 2012 r.
- George (Shestun), Orthodox School, Wydawnictwo „Sunday School”, M.: 2004.
- Krasilnikov V.P. *Rodzima edukacja syberyjska poprzez system tradycyjnych gier i zawodów.* / Notatki naukowe uniwersytetu. P.F. Lesgaft. // Federalna państwowa budżetowa instytucja edukacyjna wyższego kształcenia zawodowego „Państwowy Państwowy Uniwersytet Kultury Fizycznej, Sportu i Zdrowia nazwany na cześć PF Lesgaft, St. Petersburg” — 2007.

- Krawczyk Z. *Axiological Aspects of Sport — Practical Dimensions*, praca zbiorowa pod redakcją naukową Jerzego Kosiewicza i Kazimierza Obodyńskiego, Koraw, Rzeszów 2004, s. 175.
- Kuzmin A.V. *Sport gry i ich rola w kształtowaniu myślenia taktycznego.* / Rzeczywiste problemy i perspektywy rozwoju kultury fizycznej i sportu w szkołach wyższych Ministerstwa Rolnictwa Rosji. // zbiór artykułów na temat materiałów IV konferencji międzynarodowej, międzyuczelnianej, edukacyjno–metodycznej i naukowo–praktycznej. Redakcja: Milekhin A.V., Nikolaev D.V., Kalmykov S.G., Beglov M.V. — 2016.
- Krasnodębski M. *Człowiek i paideia. Realistyczne podstawy filozofii wychowania.* Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przymierza Rodzin w Warszawie. Warszawa 2009.
- Prokofieva N.V. *Wdrożenie technologii rehabilitacji społeczno–kulturowej opartej na tradycyjnej grze.* / Biuletyn Uniwersytetu Tambowa. Seria: humanistyczne. — 2008 r.
- Puszkin V. N. *Myślenie operacyjne w dużych systemach* / V. N. Puszkin. — M.: Energy, 1965.
- Shpitalevskaya G.R. *Warunki pedagogiczne wykorzystania opowieści ludowych jako środka wychowania moralnych i estetycznych uczuć młodszych uczniów.* / Wdrożenie kompetentnego podejścia w systemie kształcenia zawodowego nauczyciela. // zbiór materiałów IV Ogólnorosyjskiej Konferencji Naukowo–Praktycznej (Semfiropol). — 2017.
- Zenkowski W.W. *Pedagogy.* The Christian Life Foundation, Klin, 2002.
- Zenkowski W.W. *Problemy wychowania w świetle antropologii chrześcijańskiej.* The Christian Life Foundation, Klin, 2002.

GENERAL PEDAGOGICAL CONCEPT OF “SPORTS SPIRITUALITY”

Summary

In this article, the author attempts to generalize knowledge about sports reality as a subject of scientific research of interest to philosophy, history, pedagogy and other social and humanistic sciences. “Sports Spirituality” is the spiritual sphere in the sports life of society, the manifestation of spirituality in sports is its core, as the nascent field of scientific knowledge is the interconnection of theoretical (fundamental, methodological) and applied (practical orientation and significance) knowledge, for the purpose of spiritual education and education of members of society. It is concluded that, in contrast to other aspects that study sports, “sports Spirituality” can become a single integral area of scientific knowledge about sports, aimed at studying the patterns of formation and development of spiritual processes, as well as the forms and methods of functio-

ning of the elements of spirituality in sports. At the same time, the subject of scientific attention is not only individual aspects of the manifestation of this phenomenon, but also a multidimensional holistic system of social reality.

Keywords: sports Spirituality, sports activity, pedagogical innovations, V. Zinkovsky, spiritual formation, creative thinking, dialogical method, tradition.